

31 Upadek Rzeczypospolitej

WYMAGANIA WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

XVII. Walka o utrzymanie niepodległości w ostatnich latach XVIII wieku. Uczeń:

- 1) sytuje w czasie III rozbiór Rzeczypospolitej i wskazuje na mapie zmiany terytorialne po rozbiórze
- 2) przedstawia przyczyny i skutki powstania kościuszkowskiego
- 3) rozróżnia przyczyny wewnętrzne i zewnętrzne upadku Rzeczypospolitej

CELE LEKCJI

Uczeń:

ZNA

- daty: 1794, 1795,
- postać: Antoniego Madalińskiego,
- bezpośrednią przyczynę wybuchu powstania kościuszkowskiego,
- postanowienia Uniwersału połanieckiego,
- państwa uczestniczące w III rozbiórze Polski,
- główne przyczyny upadku Rzeczypospolitej.

ROZUMIE

- pojęcia: Naczelnik powstania, insurekcja kościuszkowska (powstanie kościuszkowskie), kosynierzy, Uniwersał połaniecki,
- znaczenie polskiego zwycięstwa pod Racławicami,
- dlaczego Rzeczpospolita upadła.

POTRAFI

- scharakteryzować sytuację w Polsce po II rozbiórze,
- przedstawić plany polskich patriotów,
- przedstawić najważniejsze wydarzenia związane z przebiegiem powstania kościuszkowskiego,
- dostrzec przyczyny, które zadecydowały o klęsce masowego poboru do wojska,
- dostrzec przyczyny klęski powstania kościuszkowskiego,
- wskazać na mapie miejsca związane z przebiegiem powstania kościuszkowskiego,
- wskazać na mapie ziemie odebrane Rzeczypospolitej w wyniku III rozbioru,
- scharakteryzować obszary odebrane Rzeczypospolitej w wyniku III rozbioru,
- rozróżnić wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny upadku Rzeczypospolitej.

CZAS ZAJĘĆ

1 godzina lekcyjna.

I. Wprowadzenie

Prosimy uczniów o przypomnienie okoliczności, które doprowadziły do II rozbioru Polski.

Podajemy temat i formułujemy cele lekcji.

II. Rozwinięcie

Proponujemy uczniom obejrzenie krótkiego filmu wykonanego dla Muzeum Narodowego we Wrocławiu ► [www](#).

Po projekcji zadajemy uczniom pytania:

- Co na temat dalszych losów Rzeczypospolitej mówi ten film?
- Jak sądzicie, kto był uczestnikiem tego wydarzenia?
- Dlaczego doszło do tego wydarzenia?
- Kto był wygranym, a kto – przegranym?

Rozwieszamy na tablicy powiększoną oś czasu ► [PDF](#) i informujemy uczniów, że ich zadaniem będzie przedstawienie najważniejszych wydarzeń związanych z przebiegiem powstania kościuszkowskiego. Dzielimy uczniów na grupy i każdej z nich rozdajemy instrukcje ► [PDF](#) oraz materiały źródłowe ► [PDF](#).

Rozwieszamy na tablicy powiększoną oś czasu ► [PDF](#) i informujemy uczniów, że ich zadaniem będzie przedstawienie najważniejszych wydarzeń związanych z przebiegiem powstania kościuszkowskiego. Dzielimy uczniów na grupy i każdej z nich rozdajemy instrukcje ► [PDF](#) oraz materiały źródłowe ► [PDF](#).

Instrukcja

Otrzymaliście zestaw materiałów źródłowych. Waszym zadaniem jest ustalenie (w sposób orientacyjny), którego okresu powstania te źródła dotyczą. Przeanalizujcie otrzymany materiał, a następnie ułóżcie go w kolejności chronologicznej.

Uczniowie pracują w grupach. Po upływie wyznaczonego czasu prosimy kolejne grupy o określenie, której części powstania dotyczą ich materiały.

Po ustaleniu, czy zadanie zostało wykonane poprawnie, uczniowie zawieszają swoje materiały we właściwych miejscach na osi czasu.

Inicjujemy krótką rozmowę na temat przyczyn porażki powstania. W trakcie rozmowy zachęcamy uczniów, aby zwrócili uwagę na to, które uwarunkowania – wewnętrzne czy zewnętrzne – w większym stopniu przyczyniły się do porażki.

W kolejnej części zajęć prosimy uczniów, aby przyjrzeni się mapie w podręczniku (s. 222) i ustalili, jakie skutki miała dla państwa polskiego klęska powstania kościuszkowskiego.

W kolejnej części lekcji proponujemy grę dydaktyczną nawiązującą do dziejów I Rzeczypospolitej. Prosimy uczniów o określenie ram czasowych funkcjonowania tego państwa i wskazanie wydarzeń, które zapoczątkowały i zakończyły jego istnienie. Następnie dzielimy klasę na grupy, rozdajemy materiały do gry dydaktycz-

nej (materiał dla nauczyciela) *Sukcesy i porażki I Rzeczypospolitej* ► PDF, po czym wyjaśniamy jej zasady ► PDF.

Uczniowie pracują w grupach. Po upływie wyznaczonego czasu reprezentanci każdej z nich przedstawiają efekty pracy i uzasadniają, czym się kierowała grupa, umiejscawiając poszczególne zagadnienia na obu schematach.

III. Podsumowanie

Prosimy uczniów, aby przyjrzeni się ilustracji w podręczniku (s. 223, góra) ukazującej postać Stanisława Augusta Poniatowskiego i wypowiedzieli się na temat symbolicznej wymowy tego obrazu.

Inicjujemy dyskusję (materiał dla nauczyciela) wokół pytania:

- Dlaczego doszło do upadku I Rzeczypospolitej?

Zachęcamy uczniów do zastanowienia się nad zagrożeniami, które wiązały się z utratą niepodległości przez Polskę. Zapisujemy je na tablicy, po czym pytamy o to, jakie działania pozwoliłyby ich uniknąć. Zapisujemy propozycje uczniów, a następnie podkreślamy te, które znalazły odzwierciedlenie w historii w XIX w.

Metody kontroli

Ćwiczenie 3 (zeszyt ćwiczeń, s. 100).

Praca domowa

Ćwiczenie 4 (zeszyt ćwiczeń, s. 101).

Materiały dla nauczyciela

Gra dydaktyczna

Jest to metoda pozwalająca na opanowanie nowej lub powtórzenie posiadanej wiedzy w formie zabawy. Ponieważ każda gra opiera się na określonych regułach i zasadach, których należy przestrzegać, oddziałuje ona na ucznia również wychowawczo.

Do najbardziej popularnych gier dydaktycznych należą:

- quiz,
- kalambury,
- bingo.

Dyskusja

Metoda polegająca na wymianie zdań lub poglądów na dany temat między nauczycielem a uczniami lub między uczniami. Punktem wyjścia dyskusji jest odmiennosc stanowisk osób (obozów) biorących w niej udział, natomiast jej celem – znalezienie rozwiązania, które będzie możliwe do zaakceptowania przez wszystkie strony uczestniczące w dyskusji.

Stosowanie tej metody umożliwia porządkowanie, systematyzowanie i utrwalanie zdobytej wiedzy, a także wzbogacanie jej o nowe elementy. Ponadto pozwala ona na doskonalenie umiejętności budowania dłuższej wypowiedzi ustnej, uczy właściwej argumentacji, obrony własnego stanowiska oraz krytycznego myślenia.

Z kolei aspekt wychowawczy dyskusji polega na budowaniu odpowiednich relacji między rozmówcami – liczenia się z opinią drugiej osoby, uznawania argumentów strony przeciwnej, jeśli są słuszne, czy lepszego rozumienia innych.

Duże znaczenie dla właściwego przebiegu dyskusji ma prowadząca ją osoba. Do jej zadań należy zaproponowanie zasad, na jakich odbywać się będzie wymiana poglądów, egzekwowanie tych zasad, kierowanie przebiegiem dyskusji, udzielanie głosu uczestnikom, podsumowanie pojawiających się ustaleń oraz sformułowanie ostatecznych wniosków.

Zasady poprawnie prowadzonej dyskusji:

- nieprzerywanie sobie wypowiedzi,
- wzajemne słuchanie się uczestników,
- przestrzeganie określonych ram czasowych wypowiedzi,
- atakowanie problemu, a nie przeciwnika,
- dopuszczanie do głosu innych uczestników.